

"תשלמי 7,000 שקל או שנתבע אותך ב-100 אלף שקל": מכתב האיומים שקיבלה בעלת המכולת בחולון

חברת צ'רלטון, שבבעלות אלי עזור, שולחת מדי שנה אלפי התראות לבעלי עסקים קטנים שמקרינים בפומבי משחקי כדורגל, ותובעת אותם בטענה להפרת זכויות יוצרים ■ האם באמת יש לחברה זכויות יוצרים במשחקים אלה? שתי תביעות ייצוגיות שמתנהלות נגדה כיום עשויות להשיב על השאלה

07:28 08.08.2017 מאת: יסמין גואטה

לריסה מיסיחייב היא הבעלים של מכולת קטנה בחולון. לפני כמה חודשים הופתעה מיסיחייב לקבל מכתב התראה חריף מחברת צ'רלטון. נטען בו כי היא ביצעה במכולת שלה הקרנות פומביות של משחקי יורו 2016, ללא קבלת רשות מצ'רלטון, בעלת זכויות השידור. נכתב גם כי חוקר פרטי ביקר במכולת, ותיעד את "היצירות המוגנות בבעלות צ'רלטון", שהוקרנו באופן ציבורי.

במכולת של מיסיחייב יש אמנם טלוויזיה, אבל היא בגודל 32 אינץ', מיועדת בכלל להעביר את הזמן לעובד שיושב על הקופה, והיא גם מכוונת רק לעיניו. מיסיחייב ניסתה להסביר זאת לצ'רלטון. היא טענה כי לא ביצעה הקרנות פומביות, ובמכולת אין בכלל כיסאות ישיבה ללקוחות. אבל ללא הועיל - צ'רלטון הציגה לה אולטימטום: לרכוש רישיון להקרנת משחקי יורו 2016 תמורת 7,000 שקל, או להיתבע בבית משפט על הפרת זכויות יוצרים בסכום של 100 אלף שקל.

מיסיחייב הסבירה שאין לה בכלל צורך ברישיון, שכן היא בכלל לא עורכת הקרנות פומביות. זה לא עזר, ובינואר האחרון הוגשה נגדה לבית המשפט השלום בהרצליה תביעה על סך 85 אלף שקל. בתביעה נטען כי בית העסק של מיסיחייב משמש מקום בידור ציבורי, ואילו שידור של משחקי היורו הוא אכן שואבת ומושך אנשים רבים המגלים בשידורים עניין רב.

מיסיחייב לא לבד. מדי שנה משגרת צ'רלטון מאות מכתבי התראה לבעלי עסקים: לפיצוציות, מספרות, מכולות וברים שלטענתה, שידרו משחקי כדורגל בפומבי. גם להם ניתנות שתי ברירות: לשלם דמי רישיון קבועים של כמה אלפי שקלים, או להיתבע בבית משפט על עשרות אלפי שקלים. בעלי העסקים מוצאים עצמם חסרי אונים, גם אם יבחרו באופציה הראשונה וגם אם יבחרו בשנייה, הם יצטרכו להוציא מכיסם אלפי שקלים. חלק גדול מהם נבהלים ומעדיפים לשלם את דמי הרישיון. אלו שלא משלמים, נתבעים בבית משפט ונאלצים להוציא אלפי שקלים על ייצוג משפטי.

צ'רלטון, שבבעלות אלי עזור, היא חברה פרטית שרשומה בישראל ומפיקה שידורי ספורט שמשודרים בערוצים ספורט 1, ספורט 2, ספורט 3, ספורט 4 וספורט HD של yes ו-HOT. אחד ממקורות ההכנסה שלה הוא אכיפת זכויות באמצעות הליכים משפטיים. מידי שנה היא שולחת אלפי מכתבי התראה לבעלי עסקים קטנים בטענה של הפרת זכויות יוצרים, ובהתאם היא גם מגישה לבתי המשפט לא מעט תביעות בטענה הזאת. "צ'רלטון שולחת מכתב התראה ומגישה תביעות, גם במצבים שבהם ברור לה שאין לה זכויות אכיפה או שלא בוצעה הפרה — כי היא יכולה וזה כלכלי לה", אומר עו"ד תומר אפלדורף שמייצג את מיסיחייב. "לצ'רלטון אין עלויות משפטיות ממשיות, לעומת העסק הקטן, שבכל מקרה יצטרך לשלם מכיסו: אם זה לעוה"ד בגין ההתגוננות מן התביעה ואם זה לצ'רלטון. זו הסיבה גם מדוע עלויות 'הפשרה' עם צ'רלטון לרוב גם זולות יותר משכרו של עוה"ד".

אפלדורף מוסיף כי גם דרך ההתנהלות המסחרית של צ'רלטון מעוררת תמיהות. "בעוד חברות אחרות שמנהלות זכויות, כדוגמת אקו"ם, פונות לעסקים בתחילת כל שנה בדרישה לרכוש רישיון מראש, צ'רלטון, במרבית הפעמים פונה לעסקים בדיעבד, לאחר הפרה כביכול. וגם בפניות אלה היא אינה גלויה, כשבית העסק מבקש לעיין במסמכים המעידים שלצ'רלטון זכויות, היא מסרבת להציג את המסמכים ומשיבה כי המסמכים יוצגו רק במסגרת הליך משפטי. כך לא נוהג עסק שמעוניין שירכשו ממנו רישיונות כדין". הפתרון להתנהלות צ'רלטון מצוי לדבריו בידי בתי המשפט. "כאשר תביעות צ'רלטון נדחות על בתי המשפט להשית לא רק הוצאות ריאליות נגד צ'רלטון — אלא עונשיות, המביעות שאט נפש מדרך הילוכה, ומתוך מטרה להרתיע אותה להמשיך לפעול בצורה דומה בעתיד".

זכויות שנרכשו או "יצירה דרמטית"?

האם לצ'רלטון יש בכלל זכויות יוצרים בשידורים של משחקי הכדורגל, וכפועל יוצא מכך זכות להגיש את תביעות? ובכן, תלוי איזה שופט שואלים. אם עוקבים אחרי הפסיקות של השופטים בבתי המשפט השלום ברחבי הארץ שדנים בתביעות האלו, מגלים כי חלקם פוסקים שלצ'רלטון אין זכויות יוצרים בשידורים של משחקי הכדורגל — והם דוחים את התביעות. אבל חלק אחר פוסק שלצ'רלטון יש זכויות יוצרים בשידורים של משחקי הכדורגל ומחייב את בעלי העסקים לשלם לה עשרות אלפי שקלים. מול אי הוודאות הזו, ניצבים בעלי עסקים קטנים.

לדברי עו"ד ליאור להב, שמייצג את צ'רלטון, זכויות היוצרים של צ'רלטון בשידורי משחקי היורו הוענקה לה לפי הסכמי רישיון תקפים שנרכשו כדין מאופ"א (איגוד התאחדויות הכדורגל האירופית) או מהפריימר ליג האנגלית. בכל מקרה, לדבריו, צ'רלטון מפיקה ומאפשרת צפייה בשידורי ספורט, אגב שהיא עורכת שידורים אלו באולפניה, ועל מנת להתאים את חוויית הצפייה לקהל בישראל, מוסיפה, בין היתר, פרשנים, שדרים, קטעי קישור, גרפיקה ועוד המלווים את אירוע המשחקים ומשדרים לצופה הישראלי בשפתו את המתרחש. בפעולות הפקה אלו, היא יוצרת לטענתה יצירה דרמטית בה יש לה זכויות יוצרים.

זכויות היוצרים של צ'רלטון מבוססות למעשה על שתי רגליים, שכל אחת מהן עומדת באופן עצמאי ונפרד מהשנייה. הראשונה — זכויות יוצרים מכוח הסכמי רישיון של צ'רלטון עם מפעלי ספורט שונים בארץ ובעולם שמהם היא רוכשת תוכן. הסכמים אלו מעניקים לה לשיטתה את הזכות למסחר ולהפיק שידורים על גבי התוכן שאותו היא רוכשת. השנייה היא זכות יוצרים ביצירה עצמאית ונפרדת שצ'רלטון עורכת ומפיקה בערוצי הספורט בבעלותה. שידורי הספורט של צ'רלטון נחשבים לטענתה ל"יצירה מקורית" הזוכה להגנת דיני זכויות יוצרים. הזכות הזו עומדת לה מבחינתה, מבלי להיות תלויה בהסכמים שלה עם מפעלי הספורט מהם היא רוכשת את זכויות השידור, ומתבססת על היותה יוצרת השידורים.

צ'רלטון משתמשת בשתי הטענות הללו בתביעות שלה, אולם עו"ד דור ליאונד, המתמחה בדיני זכויות יוצרים (ומייצג את הארץ TheMarker בכמה הליכים משפטיים), מצביע על שינוי הטקטיקה המשפטית של צ'רלטון בתביעות מול בעלי העסקים. "בהתחלה הטקטיקה של צ'רלטון היתה לטעון שהם רשאים לתבוע בתי עסק שמשדרים בפומבי את המשחקים, בנימוק שיש להם רישיון שימוש ייחודי בזכויות הצילום מאופ"א או מהפריימר ליג, אבל לאחר כמה כישלונות צורבים בבתי המשפט, שדחו תביעות בעיקר משום שצ'רלטון התקשתה להוכיח כנדרש שקיבלה רישיון מתאים בכתב מבעלי הזכויות, נראה כי בצ'רלטון מאמצים טקטיקה חדשה".

לדבריו, כאשר צ'רלטון טוענת לזכות יוצרים עצמאית בהפקת השידור, להבדיל מצילום המשחק, היא לא נדרשת להוכיח את הסכם הרישיון. ליאונד מוסיף כי כאשר בעל רישיון ייחודי תובע בגין הפרת זכות יוצרים, הוא מחויב לצרף להליך את בעל זכות היוצרים שהקנה לו את הרישיון, אלא אם בית המשפט פוטר אותו מכך. "גם דרישה זו הכשילה את צ'רלטון לא פעם, לכן הטיעון החלופי של צ'רלטון, כי היא עצמה בעלת זכות היוצרים בשידור הערוך, לכאורה משחרר אותה מהתלות באופ"א או בבעל הזכויות המקורי בשידור". עם זאת, לדבריו, הוכחת הטענה כי הפקת המשדר בישראל, היא יצירה נגזרת עצמאית לגמרי המנותקת מצילום ושידור המשחק, רצופה גם היא קשיים משפטיים לא מבוטלים.

הסכם רישיון בן 80 עמודים - באנגלית

ואכן, הטענות הללו לא תמיד מצליחות לצ'רלטון, כך למשל ביוני האחרון רשם מולה הפאב החיפאי כאמל ניצחון מוחץ. גם במקרה זה הגישה צ'רלטון לבית המשפט תביעה לפיצויים בסך 85 אלף שקל בגין הפרה לפי חוק זכויות יוצרים של שידור משחקי אליפות אירופה בכדורגל. התביעה התבססה על ביקור של חוקר פרטי שהגיע למקום ביוני 2012 ותיעד שידור של משחק בטורניר. שלושה ימים מאוחר יותר, שלחה צ'רלטון מכתב התראה שבו נטען כי כאמל הפר את זכותה של צ'רלטון בשידורי משחקי יורו 2012, וכי בגין הפרה זו צ'רלטון זכאית לפיצוי של 100 אלף שקל, ללא הוכחת נזק. במכתב הוצב כאמל אולטימטום. "לפני שתנקוט כל ההליכים החוקיים העומדים לרשותה על פי כל דין, תמתינן מרשתי 48 שעות כדי לאפשר לכם לרכוש ממנה רישיון כדין להקרנה של משחקי יורו 2012 בכדורגל בתחומי בית העסק", כתב עורך דינה של צ'רלטון. בכאמל החליטו לא לרכוש את הרישיון, ושנתיים וחצי מאוחר יותר קיבלו תביעה לפיצויים בעילה של הפרת זכויות יוצרים בסך 85 אלף שקל. בכאמל החליטו להילחם, וטענו כי צ'רלטון כלל לא הוכיחה שיש לה זכות יוצרים בשידורי משחקי היורו ששייכות לאופ"א. נטען כי צ'רלטון לא צירפה את ההסכם שנחתם בינה לבין אופ"א, ולא הציגה כל מסמך שממנו ניתן ללמוד כי הוענק רישיון ייחודי לשידור פומבי. בכל מקרה, נטען כי המשחק לא שודר במסעדה, אלא נצפה על ידי עובד בעייתי אחד — שפוטר ללא קשר לתביעה.

השופט נסרין עדוי ח'דר החליטה לדון בשאלת זכויות היוצרים של צ'רלטון בהרחבה. היא ציינה כי יש להבחין בין זכויות היוצרים בצילום אירועי הספורט של משחקי היורו, לבין זכויות היוצרים בהפקת השידורים. אין מחלוקת כי זכות הצילום שייכת לאופ"א, וזכות זו מוגנת לפי דיני זכויות יוצרים גם בישראל. אבל מה לגבי הפקת שידורי הספורט? האם הם נחשבים ליצירה דרמטית לפי חוק זכויות יוצרים?

צ'רלטון טענה בבית המשפט כי היא "משקיעה משאבים וכספים רבים בהפקת היצירות למען חווית הצפייה של צופיה". בין השאר, לדבריה, היא עושה שימוש בניידות שידור, מצלמות, פרשנים, שדרנים, עוזרים טכניים ואמצעים גרפיים. בכל אלה יש לדבריה כדי לבסס את הקביעה כי ההפקות שלה הן יצירה דרמטית. ואולם, השופטת דחתה את הטענה, וצינה כי לצורך הקביעה כי הפקה מסוימת היא יצירה דרמטית ומקורית יש צורך בהתקיימות של שני תנאים מצטברים: יצירתיות והשקעה, וצ'רלטון, לדבריה, לא הציגה ראיות לרכיב המקורי בהפקות שלה — וגם לא להשקעתה הכספית.

בכל הנוגע למקרה הספציפי, ציינה כי גם אילו הניחה שמדובר ביצירה דרמטית, היתה דוחה את התביעה: "צ'רלטון צירפה סרטון אחד שצולם על ידי חוקר מטעמה, שביקר פעם אחת במסעדה, ואורכו כ-40 שניות. בסרטון לא מצאתי דבר שיוכיח את טענת צ'רלטון להפרת זכות יוצרים". הסרטון שצילם הן את המסעדה והן את היושבים בה העלה כי במשך כמה שניות מסך הטלוויזיה הקרין משחק כדורגל ששודר בערוץ 9, ולא בערוצי צ'רלטון. "לא הוכח כי אותו קטע של השידור המפר שתועד כלל עוזרים טכניים, אמצעים גרפיים, לרבות עריכת תמונה וזוויות צילום", הדגישה.

השופטת התייחסה גם לטענתה של צ'רלטון שהיא רכשה את מאופ"א את זכויות השידור, וקבעה כי צ'רלטון לא הוכיחה את הטענה. צ'רלטון צירפה אמנם את ההסכם שלה מול אופ"א — הסכם בן 80 עמודים שנכתב באנגלית, אך השופטת פסקה כי כלל לא ידוע היכן הוא נערך ונחתם, ובכל מקרה, הוא הוגש באנגלית, ללא תרגום ואישור נוטריוני. השופטת הדגישה כי בהתנהלותה של צ'רלטון בכל הנוגע להצגת ההסכם יש טעם לפגם. "מדובר במסמך עתיר סעיפים, שופע שפה משפטית מורכבת, שללא תרגום עשויות להתעורר מחלוקות באשר למשמעות המונחים המוזכרים בו", כתבה. "צ'רלטון היתה מודעת לעניין זה, כשבמסגרת תיק אחר קבע בית המשפט כי עליה להגיש את המסמכים מתורגמים לעברית, במקרה זה ביקשה למשוך את תביעתה משיקולים כלכליים".

השופטים אינם תמימי דעים

אבל אם אתם בעלי עסקים וחשבתם שפסק הדין הזה יכול להיות סוף פסוק מבחינת היכולת של צ'רלטון להגיש נגדכם תביעות — טעות בדיכם. בשבוע שעבר ניתן בבית משפט השלום בתל אביב פסק דין הפוך, שמחייב דווקא פיצוייה קטנה לשלם לצ'רלטון פיצוי כספי של 30 אלף שקל והוצאות משפט של 12 אלף שקל.

במקרה זה, הגישה צ'רלטון תביעה נגד פיצוץיה בשם מפגש ראש העיר ברחוב כצנלסון בגבעתיים, לאחר שגם הפעם חוקר פרטי תיעד משחק כדורגל ששודר בפיצוץיה ביוני 2012. מהסרטון שצילם, עלה כי אכן הוקרן בפיצוץיה משחק בין יוון לרוסיה. ואולם במשחק צפו ארבעה אנשים בלבד, שניים מהם עובדי המקום. הפיצוץיה טענה להגנתה כי מכשיר הטלוויזיה משמש את עובדי המקום בלבד, ואינו מחובר למקרן או למערכת הגברת קול. היא טענה גם כי אינה מציעה ללקוחותיה שידורים של משחקי כדורגל. גם הפעם, הפיצוץיה העלתה טענות שנוגעות להסכם של צ'רלטון מול אופ"א, שכלל לא צורפה להליך. היא טענה גם כי לצ'רלטון אין כלל זכויות יוצרים בשידורים של משחקי הכדורגל. ואולם, השופט אביים ברקאי לא קיבל את הטענות, והדגיש כי זכות היוצרים הנטענת של צ'רלטון עשויה לצמוח בשני אופנים: או מכוח העברת הזכות מבעלת זכויות המקור — אופ"א, באמצעות הסכם רישיון מתאים, או מכוח זכות יוצרים עצמאית ביצירה "מקורית".

בכל הנוגע להסכם הרישיון מול אופ"א, בתחילת ההליכים בתיק, צ'רלטון לא הסכימה לחשוף את ההסכם, וטענה כי מדובר בסוד מסחרי, אך לאחר שהשופט אילץ אותה לחשוף אותו, צ'רלטון הגישה אותו לאחר שהשחירה בו פסקאות באופן שלא ניתן ללמוד ממנו על קיומו של רישיון או על תנאיו.

לשופט ברקאי זה לא שינה, והוא קבע כי בכל מקרה צ'רלטון הוכיחה ששידור משחק כדורגל הוא פרי הפקה ייחודית, הנובע מעריכה מיוחדת, משילוב תכנים חיצוניים ואיטמים המופנים לצופים במשחק: "השידור של צ'רלטון כלל מאפיינים ייחודיים: לווה על ידי שדר ופרשן ישראלים, כלל אולפן ודיונים על ידי המשתתפים בו ולווה בניתוחים ספציפיים לכל נבחרת. השידור כלל גם פתיח וכניסות נוספות של איטמים שונים". ברקאי קבע כי מכשיר הטלוויזיה הופנה לשטח הציבורי תוך שהוא מוצב מלכתחילה על זרוע מתכוננת המאפשרת הקרנה — ובכל מקרה, ההקרנה לא כוונה לשימוש פרטי. הוא גם הגדיל לעשות וקבע שגם שימוש פרטי שממנו יכול ליהנות הציבור עשוי להיות בסיס לתביעה בגין הפרת זכות יוצרים. "ההפרה פוגעת הן בצ'רלטון והן מהווה פגיעה בבעלי עסקים הגונים ששילמו כדין עבור הזכות להקרין שידורים בפומבי", כתב. "העובדה שהנתבעת ניהלה בית עסק זעיר, כהגדרתה, אינה מקנה לה את הזכות להפר את זכויותיה של צ'רלטון".

ייצוגית: "צ'רלטון מתעשרת שלא כדין"

ואם לא די בכל הבלבול הזה, בימים אלה מתנהלות בבתי המשפט גם שתי תביעות ייצוגיות שהוגשו נגד צ'רלטון. תביעה ייצוגית אחת, בסך 20 מיליון שקל, הוגשה ביוני 2016 לבית המשפט המחוזי בלוד. התביעה הוגשה על ידי פאדי מטר, תושב חיפה ושותף בבר קטן בשדרות בן גוריון בעיר. בשנה שעברה החליט מטר להקרין את משחקי יורו 2016 בבר שלו, אך שלושה ימים בלבד לאחר פתיחת הטורניר, הוא קיבל מכתב התראה מצ'רלטון. המכתב הזה היה לטענתו "חריף ומאיים" ונכתב בו כי עליו לרכוש מצ'רלטון רישיון לצורך הקרנת משחקי היורו, אחרת היא תפנה לערכאות משפטיות בתביעה של 100 אלף שקל.

מטר פנה לצ'רלטון כדי להבין את הדרישה שלהם, שם הסבירו לו כי החברה קיבלה מאופ"א את זכויות השידור בישראל וכי עליו לשלם לה דמי רישיון. מטר נתן בליט ברירה את הסכמתו לתשלום דמי רישיון של 7,200 שקל, לטענתו, כדי "למנוע מעצמו את כאב הראש הכרוך בניהול מאבק מול צ'רלטון". ואולם, בהמשך הוא הופתע לגלות לדבריו כי לאופ"א יש בכלל מדיניות שפוטרת מתשלום מקומות בילוי קטנים.

בבקשה לאישור התביעה הייצוגית שהגיש, הוא טען כי צ'רלטון "ניצלה את בורותו ותמימותו, הסתירה ממנו מידע ואף הונתה אותו לחשוב כי עליו לשלם לה דמי רישיון כדי לרכוש את הזכות להקרין את משחקי היורו". לדבריו, צ'רלטון מטעה בחוסר תום לב קיצוני מאות בעלי מקומות בילוי קטנים. "מדובר במקרה חמור של התנהלות מטעה וחוסר תום לב, שבצדה התעשרות שלא כדין, תוך גביית עשרות אלפי שקלים ממאות ואולי אלפי בעלי עסקים שמנהלים פאבים, מסעדות, בתי מלון או הקרנות פומביות של פחות מ-300 משתתפים, בגין דמי רישיון בעבור הזכות להקרין את משחקי היורו, אף שעל פי כללי ותקנוני אופ"א, הם פטורים מחובת רישיון ותשלום דמי רישיון", מודגש בתביעה.

חודשיים מאוחר יותר, הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל אביב בקשה לאישור תביעה ייצוגית נוספת נגד צ'רלטון, בסך 100 מיליון שקל. התובע הייצוגי, יוסי סמכי, מנהל עסק לממכר מזון ומשקאות ברחוב תובל ברמת גן, נדרש לשלם לצ'רלטון 5,000 שקל על רישיון להקרנה פומבית של משחקי יורו 2016. גם סמכי נבהל ממכתב ההתראה שקיבל, ושילם את הסכום הזה. ואולם, הוא טוען שבדיעבד התברר לו כי צ'רלטון מכרה את זכויות השידור של 26 מתוך 51 משחקים לערוצים הפתוחים הנקלטים דרך הטלוויזיה הרב-ערוצית ועידן פלוס לזכיינית רשת בערוץ 2, לערוץ 10 ולערוץ הראשון. לסמכי היתה חבילת ערוצים שאותה רכש מ-yes, ולכן, לטענתו, לא היה צריך לשלם לצ'רלטון בעבור הקרנת המשחקים.

גם סמכי מתבסס על תקנון השידורים של אופ"א, שקובע כי הצפייה במשחקי הכדורגל צריכה להגיע לקהל רחב ככל הניתן ובחינם. לדבריו, אופ"א מאשרת להקרין את משחקי יורו 2016 באופן פומבי ללא כל תשלום, בכפוף לשלושה כללים: לא נגבים דמי כניסה, אין חסות לאירוע ואין מכירת מזון או שתייה עם סימנים מסחריים הקשורים ליורו. אופ"א מציינת בתקנון כי אירועי הקרנה מתחת ל-300 משתתפים שעומדים בכללים אלה פטורים מתשלום בעבור הרישיון.

עו"ד להב מסר בשם צ'רלטון: "צ'רלטון מאפשרת לבעלי עסקים רכישת רישיון מראש. רכישה כזו מזכה בהנחות ניכרות. לקראת היורו מבוצע פרסום, לעסקים מוצע רישיון במחיר מופחת, ואלפי עסקים אכן רוכשים רישיונות כדין. את הטענות נגד צ'רלטון מעלים עסקים מפירי חוק. צ'רלטון מעולם לא פנתה במכתב דרישה לבית עסק שלא הפר זכויותיה. כשמסך מוצב לעיני המוכר בלבד — החוקר אינו יכול ממילא לתעד שידור ולכן אין ממש בטענות אלה. תיעוד הפרה נמסר תמיד למבקשים, כולל סרטון וידאו המתעד אותה. הואיל והשידורים מופקים על ידי צ'רלטון, אין צורך בהצגת הסכמי העסקת העובדים כמובן".